

Далеко, у времену

Некад су људи у писању били ограничени учењима цркве, дадаисти (и клокотристи) су све препуштали несвесном, а ја ћу се потрудити да пронађем неки свој пут, између ограничења која су мени наметнута.

„Углавном“, како се у данашње време изговара у медијима, звучи као да је изведено из углавити, уговорити, па је то инструментал употребљен као прилог (шести падеж неке нове именице или појма, као „углавна одредба“ или нешто слично). Тај прилог би, мислим, требало изговарати као да пише „у главном“, јер би требало да значи „у свом главном ефекту“ или „у главном значењу“ или „у главном смислу“ – или претежно. Узгред буди речено, постоји опасност да и именицу „преподне“ почну да изговарају на сличан начин – то би стварно било ужасно! Да је тај страх основан, сведочи чињеница да су шне-нокле најпре спојили у једну реч, а затим почели да изговарају на исти, описани начин. Сигурно је и реч доручак тако некако настала, али тај спој и изговор ником не сметају.

Постоји слој друштва у коме је важније бити у складу са оним што други од вас очекују него са самим собом и својим осећајем за своју животну ситуацију. Ово није заиста оригинално као запажање, али је увек важно: да ли постоје и другачији слојеви?

Ако вам ипак, упркос свему, досади да демонстрирате приврженост неком моделу понашања или културном моделу само зато што је то оно што ваш саговорник разуме или препознаје као могуће у смислу аутентичности, најбоље је променити саговорника. Исто је и са демонстрирањем одбојности...

Невероватна сировост и, чак, дивљаштво: ниједна од култура које учествују у нашој стварности није, сама по себи, примитивна, нити дивљачка. Свака предвиђа низ цивилизацијских преводница за различита стања и односе. Све су оне, међутим, биле почупане, свака у своје време, и сад формирају неку врсту неправилних рушевина оштрих ивица. „Све културе нам показују своје крхотине и ишчупане темеље.“ И још: „Кад елементи делују, увек је тишина. Чују се звуци, али су то механички звуци, као звук воде која хучи преко камења. Јасно се осећа тишина – као да су то два дела једне слике.“

О великим и далеким господарима чији поглед не може, преко брда и долина који их од нас деле, да допре до ове наше долине суза.

О будизму као филозофском прибежишту резигнације...

- Нешто се у мени радује... – женски глас је звучао малаксало.
 - Нешто се у мени радује, запишите то, - рече мушки глас из друге собе.
 - ... али далеко и дубоко... – настави женски глас.
 - Нешто се у мени радује, али далеко и дубоко. Добро. Запишите све.
- Било је доста необично што је та комуникација уопште могућа.

- ... чему се и ја чудим. У загради.

Она обави прстима шољу и осети топлоту кафе кроз дебелу керамику. На крову зграде преко пута, односно преко неколико кровова, стајао је човек, окренут лицем ка њој. Изгледало је да му је лева нога сасвим црвена. Био је сувише далеко.

- „Километри запажања, судова, осећаја, процена подешених другима,“ - њен супруг је говорио својим формалним гласом, очигледно читајући неки текст.

- Од стране других? – други глас се јасно чуо, као да је у истој просторији.

- Не, изгледа да пише подређених другима. Нисам сигуран. Не види се добро – нека грешка. Стаљинизам, културна револуција и нови тоталитаризам. То је све. Насмејали су се.

- Ја све посматрам кроз динамику флуида, - рече затим други глас из собе. – Зато што треба нешто тврдити, онда ја тврдим, ето, то: да се све може посматрати кроз флуид, различитог агрегатног стања! Ево, рецимо, чак и ако се чека неки тачно одређен датум, тренутак у времену, ако је и заиста важан, време ће протичати најпре споро и изгледаће да га има довољно за све што би требало испланирати и извести до тог датума и због тог догађаја, међутим, на неколико дана пред сам тај одређени датум, време ће нагло убрзати свој темпо и протећи ће најзад веома брзо – чак изненађујуће брзо, могло би се десити и да не успете да урадите све што треба, иако сте све испланирали, а нисте ни без искуства у таквим стварима.

- Да, али где је ту флуид? Ви нас варате мало... – женски глас се подиже да лакше прође у другу собу.

- Варам? Не, не баш сасвим. – Висок мушкарац се појави на вратима, затим уђе и седе. – Љубав једног људског бића за друго је неодољива, али, то је срећа која је извор несреће. Људско тело је пропадљиво... – погледа је скоро злобно. – Следећи шок је старост, - закључи. – У старост се клизи као што се неприметно прелази из детињства у „велико дете“, дете које влада својом позицијом детета.

- Да, али ипак, увек постоји тај тренутак ужаса, тренутак спознаје да сте „с ону страну“, већ у старости!

- Немате снаге за велики шок! – рече човек, убеђено. Осмехну се. – Верујте мени, ја се зovem Такузиновић! Време је мој медиј, - додаде значајно.

- Не, - сложи се жена, прешавши преко тог неочекиваног представљања, - али, можете запасти у некакво стање депресије а да тога нисте ни свесни. - Застаде, затим рече: - Најбоље ће бити ако, после толико мучења, ја нађем да је једино што имам да кажем: *шкпљуц!* – Погледа га, затим продужи: - Да ли знате да маслина има кост? Тај израз.

- Добро - не знам, то је старо – али старост доноси мудрост и резигнацију, - закључи њен саговорник, држећи се своје теме.

- Мхм, - жена није звучала убеђено. – Немоћ. Кажу да је живот тежак...

- Хм, - прекиде је саговорник. – А у чему би требало да се састоји његова тежина, за вас? Не, заборавио сам – то се види на оним безбројним несрећним женским лицима по болницама, рецимо, без много наде... Зар не? Били сте у болници једном, сећам се. Тако измучене и скрушене...

- Ево, опет, - зачу се онај први глас долазећи све ближе, из друге собе. – „... таква мешавина култура, и свака та култура нама овде приказује своје грозно, провинцијално лице.“

Стајао је на вратима држећи отворену књигу у руци.

- Књига која ће вам поправити расположење, - рече. – Стварно је окупиран сукобом култура. Кад смо код тога, - обрати се госту, - да ли се својој супрузи обраћате са ви или са ти? Ви, душо, или Ти, животни друже? Или нешто треће?
Окрете се да упали светло. Прозори су одједном били мрачни.

- Гледао сам синоћ један филм, - рече затим. – *Златна капија* се зове, тако су га наши превели; о италијанским емигрантима који путују у САД крајем XIX или почетком XX века. Сињорина Луће је Енглескиња која путује сама и прикључује се сиромашној породици са острва: Салваторе, који има брата-близанца у Америци, Фортуната, мајка-врачара, две девојке за удају, једна се зове Роза а друга Анђела, још два брата, Анђело и Пјетро. Сва сам имена запамтио. То је оно што ти ниси хтела да гледаш, - обрати се жени. – Путују бродом, дуго, и после много перипетија и културних неспоразума, стижу у Америку. На крају, сви пливају у реци млека (или у мору млека?), обучени и са шеширима на главама! Невероватан филм!

- Да, да, - упаде други живо. – Али, знате шта је исто комично, - настави, не желећи да се задржава на теми филма. – Успешне културе и њихова изнервираност другим културама, такође успешним али сасвим различитим! Хтео сам...

- Да, ако остане на томе, - сложи се први нестрпљиво. Затим одложи књигу на сточић и седе. – Рецимо, - продужи, незаинтересован за оно што је други хтео да каже. – Говорило се, седамдесетих година, „иди у Пирот по малтер!“ - уместо, иди бестрага или иди у вражју матер! Шта се тиме хтело? Никад нисам схватио. Покушавао сам да извучем акроним али не добијам ништа – има слово вишка. То није једино: мислим да су то ти остаци, рушевине, извор неспоразума. Ако су то неспоразуми, уопште.

- Параноја? – жена их је дотад посматрала без речи.

- Параноја? То се код нас тако не каже. Параноја је код нас саставни део комуникације, вештина истраживања информација, - рече Такузиновић. – Испричаћу вам један виц: донела га је једна мама, из јужних крајева, била је у болници са својим малим сином, у истој соби са мојом сестром. Дакле, каже: у чекаоници у дому здравља гужва. На вратима лекарске ординације залепљена цедуља на којој пише: НЕ СМЕ СЕ УЛАЗИТИ БЕЗ КУЦА. Наилази медицинска сестра, а један пацијент пита: зар овде не фали једно р? Сестра застане, погледа, па каже: - Ију, стварно. Ево одмах. Онда уђе у ординацију, врати се са оловком и исправи натпис: НЕ СМЕ СЕ УЛАЗИТИ БЕЗ КУЦА.

Сви се насмејаше. То касно поподне је постајало пријатно, у друштву.

- Знате ли шта је *јарлик*? – упита први затим, изнебуха.

- Не. - Жена погледа у другог мушкарца. – Не! – сложи се и овај. – Нисам још дотле стигао.

- Јарлик је руска реч, - продужи први значајно, - настала од турско-татарске речи истог облика са значењем заповест. То је, иначе, средњовековна повеља о правима и повластицама, а издавали су је монголски канови руским кнежевима! Замислите! Заповест као повеља о правима! Па зар то није илустрација овога о чему говоримо?

Он застаде на тренутак, затим продужи узбуђено:

- То су странци... Они хоће да добију све! У данашње време, они дођу, буду примљени, то значи, да им се место, и уз то место, неминовно, укаже им се и извесно поверење – јер се друкчије не може, то иде једно с другим, увек. Они, међутим, уместо да тиме буду задовољни и да своје амбиције ограниче на лични живот и лични успех, често хоће и више од тога, да диктирају пут којим се иде. Јер, ако знамо да циљ и није споран, рецимо, оно што је битно и што одређује успех једне мисије, ако то тако

назовемо, јесте пут. Ти људи, међутим, - застаде, размисли, затим настави своју тираду: - често, дакле, хоће да они одређују пут, и притом се још мере са некаквим својим пајташима, овдашњим, и о свему што раде мисле као о ствари личног престижа и пласмана а не као о ствари здравог разума и општег значаја. Како они могу, молим вас, - рече епским тоном, обраћајући се госту, - како знају који је пут онај којим треба стварно ићи, тако полутуђи овом поднебљу и култури? Како знају где су мочварни делови и живо блато? Не знају, ја ћу вам рећи. Њима се то и не може објаснити, то је таква амбиција. Лудо! А ови су немоћни. И ови други. Не можете контролисати све људе. То је трагедија нашег историјског тренутка. А ови други, гледају само са стране, све знају исто као и ми, само чекају и, кад се укаже прилика, ускачу и обављају своје. А ми смо немоћни – засад.

- Не, то се овде не схвата. Ми волимо да неко на нашу реалност гледа искоса, или испод ока, или тако нешто, тако смо сигурни да знамо шта се догађа. Ми не верујемо у позитивце... – покуша Такузиновић да преузме реч. Узалуд.

- Нико не схвата, изгледа, - продужи први истим тоном, - да ви не можете указати поверење човеку тек тако, морате му указивати поверење за овај или онај задатак. Тако се то предупредује! Нико није рођен за све. Нико није савршен. Не можете тако, као да је средњи век, па да тај један све ради и о свему одлучује. И увек, нарочито!

- Странци уносе поремећај, - сложи се други, уморно.

- Па, да, странци. То сам и рекао – о томе вам и говорим. Међутим, странци су наша реалност. Не можете некога дисквалификовати због тога што је странац. То се мора другачије решавати. По задацима! Тврдим.

Он застаде, поцрвеневши у лицу нагло.

- Зар се не слажете са мном? – упита. Друго двоје га посматраху равнодушно. Прође неколико тренутака.

- „У свакој бури животној очекуј гром божији и – тишину,“ – рече жена полуиронично. – Чула сам да тако каже свети владика Николај. Било је на телевизији, пре неки дан. То је слично ономе што си нам прочитао, - додаде обраћајући се зајупуреном мушкарцу као у одговор на његово питање. – Нисам хтела да вичем...

Настаде непријатна тишина. Тирада је још трајала у ретким слојевима ваздуха али се њом нико више није бавио. Чекало се да сасвим изветри. Мушкарци запалише цигарете.

- Да, гледао сам и ја ту емисију, о манастиру Грабовац, - рече најзад гост прекидајући тишину и обраћајући се жени. – Мени се допало нешто друго: „Чекам те напољу,“ каже Господ вернику који присуствује литургији.

Изговорио је то држећи кажипрст у ваздуху. Затим продужи:

- То је лепо. Верник саобраћа са Богом, односно обрнуто, непосредно, као у Старом завету.

- Мислите да је то оно што су хтели да кажу? – упита жена.

- Не знам. То су рекли. А шта ви мислите?

- Нешто друго. Није важно.

Разговор се прекиде. Најзад, гост опет разби тишину.

- Да вас орасположим, испричаћу вам нешто: неко седи, апатичан, не зна се да ли је то аутентична депресија или само психолошки нокдаун услед немоћног беса због ситуације којом није могао да управља, ни најмање. Стати пред таквог човека – не

сасвим близу, и пљескати лако уздигнутим рукама, поред своје главе – као кад се игра фламенко: *така-така-така-така-так* са једне стране, затим *така-така-така-така-так* са друге. - Он то и приказа, оставши да седи у фотељи. – Ако скочи и нападне вас, ако почне да виче, није у клиничкој депресији, већ у шоку од немоћног беса. *Voilà!*

- Богиња уздигнутих руку, - рече одједном муж. – Богиња која открива себе...

Жена га погледа, затим се обрати госту:

- Занимљиво, али рискантно, - рече. – Шта ако вас нападне, физички?

- Браните се! Бежите! – гледао је у њу са осмехом, изгледало је да му је тај разговор забаван. Ипак, реч се опет прекиде и завлада тајац.

- У старом свету има нечег очаравајуће гадног, - објави затим муж одједном. – У градовима, стари излизани камен, подећа на лепру и на слепце на степеницама црква... – замисли се. – Ја сам тад био у једној од својих укинутих фаза – једној од многих... – застаде опет, затим настави без објашњења: - Свака је различита. То је као да вам намерно укину ово и оно, да виде шта ће да буде. Онда кад се опоравите, укину вам и ово и ово и ово, да виде шта ће да буде.

- Опет? Ти исти? – упита други озбиљно.

- Не, не, - први рече лако, али са жељом да избегне неспоразум. – Никад нису ти исти, или се то не види. Да сам ја личност од неког стварног значаја...

- А како сте се спасли, онда, - прекиде га други прелазећи сасвим преко последње опаске.

- По принципу пацовских репова! Веровали или не! – узвикну први. – Знате, Французи имају један израз: *fuir en queue de rat*, или *en queue de poisson*, али ја више волим први, мислим да је то зато што тај више ласка мојој сујети! Мада и амерички израз има своју вредност, признајем – експериментално утврђену. Не краљ пацова...

Његова супруга је гледала у страну, већ заморена и причом и тим поподневом које се неочекивано отегло.

- Нисам веровао да је то могуће, - настави, - али, ето, људи се и тако могу спасти! Веома ми се допала мелодија једне Шостаковичеве композиције, - рече затим.

- Ја сам је назвао *Немоћна симфонија*, не знам наслов... Не знам ни да ли је симфонија, слушао сам само тај један део... Волим да слушам музику, - додаде. – А ви? Како се ви спасавате?

- Послом и – другим људима, новим. Путовањима. Човек мисли да му није стало, али незадовољство свеједно изрони – кад се до тога дође. Ја зато путујем.

Гост застаде, да размисли. Као да није био сигуран да жели још нешто да каже. Затим ипак додаде:

- Када се задовоље неки услови, када се стекну у времену, рађа се нешто као објективан сплет околности. Одаберете неколико ствари сами, рецимо, уз њих увек настану још једна или две нове околности, појаве се ниоткуда, саме од себе, и то је довољно – довољно је за нешто. Осећања су неминовност. Онда се сналазите некако.

Обоје га гледаху са чуђењем али умирени. Сада је већ било сигурно да се та посета ближи крају. Такузиновић ускоро устаде да се опрости, и сам зачуђен током ове посете. Мислио је да ће бити другачије.

- Такузиновић! – фркну муж када већ беше прошло неких десет минута откако се за гостом затворише врата. – Мислиш да је то право презиме? – упита.

- Не? – одговори његова супруга упитно.

- Не. Такузин. Или Такузинов, нисам сигуран.

- Рекао ми је нешто... ти си био у другој соби. Нешто као, - покушавала је да се сети тачних речи – нешто као „време је мој медиј“, у ствари тачно тако. Изузетно лепо. Не знам како му је то пало на памет. Нисам од њега очекивала...

- То мора да је Крлежа, он њега воли да цитира, он је имао нешто слично, само не време него космос... Нешто... не могу да се сетим, врло лепо, мада нисам сигуран колико је тачно, наравно. Уколико је и то важно пошто не могу да се сетим ни шта је! – насмеја се. Било је већ касно.

- Било како било, - рече супруга, - провели смо једно занимљиво поподне. Зар не?

- Не. Једно занимљиво вече. Веруј мени. Ја сам овде.

Замисли се. Устаде затим полако и оде у другу собу не затварајући за собом врата, остављајући једну жену занету одједном у мисли. Сасвим.

2015.

Бојана Николетић
САЊАЈ, МАРЕЛО
УНПС – Вертикале
Београд 2018